

Agnieszka Borowska

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej SGGW

Przemiany w spożyciu owoców w Polsce i krajach Unii Europejskiej w latach dziewięćdziesiątych

Od wielu lat notuje się systematyczny wzrost świadomości Polaków o wpływie żywienia na zdrowie człowieka. W propagowaniu zdrowej konsumpcji uczestniczą w świecie organizacje rządowe i pozarządowe. W Polsce taką wiodącą instytucją jest Instytut Żywności i Żywienia. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono często występujące przypadki zaburzenia stanu zdrowia wynikające z wadliwego odżywiania się, m.in. niedożywienia, jak również i nadmiaru spożywanych składników pokarmowych. Z uwagi na wysokie koszty leczenia, nakłady na profilaktykę i przeciwdziałanie tymże zaburzeniom problem ten ma duże znaczenie społeczne i ekonomiczne.

Naukowcy stwierdzili, że istnieje około 80 jednostek chorobowych dietozależnych lub różnych odchyłeń w stanie zdrowia człowieka, których przyczynami powstawania są m.in.: wadliwe żywienie, mała aktywność fizyczna, nadmierne stosowanie używek (np. tytoniu, alkoholu, narkotyków itp.). W Polsce około 30% społeczeństwa dotknięte jest tymi chorobami¹.

Zgodnie z zaleceniami Organizacji do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oraz ONZ i WTO², należy dążyć do zmiany zwyczajów żywieniowych ludności w Polsce poprzez obniżenie spożycia tłuszczu, cholesterolu, cukru, soli kuchennej, przy znacznym zwiększeniu spożycia błonnika pokarmowego, warzyw, a zwłaszcza owoców, codziennie w każdym posiłku³.

Owoce stanowią one cenne źródło składników odżywczych: witamin, błonnika pokarmowego, białka, węglowodanów, tłuszczów i składników mineralnych (tab. 1).

¹Szponar L., Sekuła W., 1997: Zasady prawidłowego żywienia. Przemysł Spożywczy nr 2.

²Berger S.: Żywnienie człowieka. Podstawy nauki o żywieniu. Rozdz. I, PWN 1998, s. 39.

³Według Strategii i polityki w zakresie żywienia ludności Polski w aspekcie zdrowia. IŻiŻ, 1997.

Tabela 1

Wartość energetyczna i odżywcza 100 g świeżych owoców

Wyszczególnienie	Energia (kcal)	Węglowodany (g)	Błonnik pokarmowy (g)	Witaminy	
				β -karoten (μ m)	C (mg)
Owoce krajowe					
Gruszki	41	10,9	1,6	8	4,0
Jabłka	34	8,8	1,5	18	6,7
Porzeczki czarne	35	14,5	7,7	79	177,1
Truskawki	27	6,9	1,7	13	63,4
Winogrona	68	17,2	1,5	20	5,3
Wiśnie	43	9,8	0,9	216	10,8
Owoce importowane					
Banany	60	14,8	1,1	30	5,7
Cytryny	22	5,9	1,2	2	31,0
Mandarynki	32	8,4	1,4	73	23,1
Morele	43	10,8	1,5	1386	6,1
Pomarańcze	32	8,1	1,4	82	35,3

Źródło: Tabele wartości odżywczej produktów spożywczych, IŻŻ 1998.

Wśród wybranych do analizy sześciu gatunków owoców krajowych i pięciu importowanych widać, iż najwięcej energii i węglowodanów w 100 g produktu zawierają winogrona. Porzeczki czarne mają 6-krotnie więcej błonnika pokarmowego aniżeli pozostałe owoce, są one także najcenniejszym pod względem ilości źródłem witaminy C. Morele natomiast zawierają bardzo dużo β -karotenu.

Obie witaminy, tzn. wit. C i β -karoten, pełnią w organizmie człowieka funkcję antyoksydantów. Substancje te hamują działanie wolnych rodników, będących „katalizatorem” ryzyka zachorowań na nowotwory czy miażdżycę⁴. Niewątpliwie witaminy, jako substancje egzogenne⁵ (zawarte m.in. w owocach), są nieodzownymi związkami organicznymi służącymi do prawidłowego funkcjonowania metabolizmu człowieka.

Według zaleceń Instytutu Żywności i Żywienia, ilość owoców spożywanych przez statystycznego Polaka w codziennej racji pokarmowej powinna kształtować się na poziomie co najmniej 180–200 g, co daje w skali roku około 73 kg. W praktyce w 1998 r. poziom spożytych owoców i ich przetworów był prawie o 20 kg niższy od wskazań specjalistów od żywienia. Powoli i w Polsce dokonują się zmiany, pod koniec XX wieku konsumuje się średniorocznie 6,5-krotnie więcej owoców w porównaniu z rokiem 1950 (tab. 2).

⁴Nadmiar i niedobór witamin wywołuje w organizmie człowieka odpowiednio hipowitaminozę lub awitaminozę.

⁵Organizm człowieka nie potrafi ich sam syntetyzować i muszą być one dostarczane z pożywieniem.

Tabela 2

Spożycie owoców i ich przetworów w Polsce w latach 1988–1998

Spożycie w latach (w kg/osobę)							
1950	1960	1970	1980	1988	1989	1990	1991
8,3	19,5	32,8	37,7	32,2	31,2	28,9	37,2
1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	
40,7	45,2	34,6	40,9	49,7	53,0	54,3	

Źródło: Roczniki Statystyczne GUS za latach 1989–1999

Poziom oraz struktura spożywanych w Polsce owoców zależą od wielu czynników. Do najważniejszych można zaliczyć: warunki naturalne, klimatyczno-glebowe, które na ogół są sprzyjające dla zbiorów owoców pestkowych z jabłoni, grusz, śliw, wiśni, czereśni oraz jagodowych, takich jak truskawki, maliny, porzeczek, agrest, aronia czy borówka wysoka. Do pozostałych równie ważnych determinant spożycia można zaliczyć warunki ekonomiczne (dochody ludności, ceny), miejsce zamieszkania (miasto, wieś), sposób pozyskiwania żywności (zakup, samozaopatrzenie), przyzwyczajenia żywieniowe, stopień rozwoju przetwórstwa i przechowywalności krajowego, import itp.

W Polsce spożycie owoców tradycyjnie zwiększa się w okresie ich zbiorów, tzn. od czerwca do września. Do typowo sezonowych owoców zalicza się truskawki, maliny, wiśnie, czereśnie, jabłka itp. W pozostałych miesiącach roku (październik – maj) poziom konsumpcji owoców jest znacznie mniejszy niż w szczycie sezonu. W spożyciu przeważają w Polsce owoce produkcji krajowej (1/4 spożywanych owoców stanowią jabłka, następne są gruszki, śliwki i owoce jagodowe). Zwiększył się znacznie import owoców cytrusowych i innych południowych. Dzięki przystępnej cenie, od początku lat dziewięćdziesiątych są obecne na rynku owoce z Basenu Morza Śródziemnego, dalekiej Azji, Ameryki czy Afryki. W spożyciu owoców południowych zaczęły dominować banany.

Polska jest znaczącym w Europie i świecie producentem niektórych owoców. W zbiorach porzeczek i malin zajmuje drugie miejsce w Europie i piąte w świecie, w zbiorach jabłek i truskawek trzecie miejsce w Europie, odpowiednio siódme i piąte w świecie. Tuż za USA plasujemy się z produkcją przemysłu owocowo-warzywnego. Polską specjalnością stał się koncentrat jabłkowy.

W latach dziewięćdziesiątych rozwinęła się produkcja soków owocowych i warzywnych. Baza surowcowa przemysłu przetwarzającego owoce nie jest stabilna. Cechują ją duże wahania roczne. Zjawiska te wystąpiły zwłaszcza na początku dekady, gdy przebieg pogody spowodował duże straty w zbiorach (tab. 3). Zachodzące zmiany systemowe również wywarły wpływ na rozmiary popytu, kształtowanie się cen na rynku owoców i ich podaży.

Tabela 3

Zbiory owoców w Polsce w latach 1988–1998 (w tys. ton)

Wyszczególnienie	Lata		
	1988	1993	1998
Owoce ogółem	1670	2706	2091
Jabłka	1393	1842	1687
Gruszki	56	89	82
Śliwki	98	99	107
Wiśnie	98	147	156
Czereśnie	21	32	41
Owoce jagodowe	498	483	425
w tym:			
Truskawki	249	200	150
Maliny	44	32	45
Porzeczki	165	196	175
Agrest	40	47	38

Źródło: Roczniki Statystyczne GUS 1989 i 1999 r., Rolnictwo i Gospodarka Żywnościowa w Polsce; 1999, Wyd. MRiGŻ.

W 1998 r. nadal utrzymywał się wysoki poziom zbiorów owoców, z wyjątkiem truskawek i agrestu, z uwagi na niekorzystne warunki pogodowe. Polska zalicza się do tych nielicznych krajów europejskich, w których popyt na owoce jest zaspokajany przez własną produkcję (tab. 4).

W Unii Europejskiej nadwyżki nad krajowym zużyciem owoców w 1997 r. wystąpiły jedynie w Hiszpanii, Grecji i we Włoszech. Pozostałe kraje unijne, aby zaspokoić wewnętrzny popyt, musiały owoce importować (tab. 4). Istnieją zatem w Polsce dla plantatorów i sadowników możliwości zbytu nadwyżki owoców jagodowych i pestkowych na inne rynki, w tym do Unii Europejskiej. Aby temu sprostać, krajowi producenci powinni podnieść jakość i urozmaicić ofertę odmianową owoców, a także unowocześnić i rozbudować zaplecze zbytu, do którego należą m.in. przechowalnie i chłodnie, dzięki którym wysokie walory smakowe owoców utrzymują się aż do wiosny.

Poziom oraz struktura spożywanych owoców w krajach Unii Europejskiej znacznie różnią się w porównaniu z Polską (tab. 5).

Najwięcej owoców we Wspólnocie konsumowali mieszkańcy wybrzeża Morza Śródziemnego, tzn. Grecy, Hiszpanie oraz Włosi (dziennie o ponad 1/2 kg owoców więcej od Polaków). Przez dziewięć kolejnych lat poziom konsumpcji owoców zmalał w siedmiu krajach UE, najwięcej w Grecji (o 15%), Austrii (o 10%), Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Niemczech (o 8%). W analogicz-

Tabela 4

Produkcja i zużycie krajowe oraz stopień samowystarczalności w spożyciu owoców ogółem w Polsce i krajach Unii Europejskiej

Kraj	Produkcja krajowa (tys. ton)		Krajowe zużycie (tys. ton)		Stopień samowystarczal- ności (%)	
	1988	1997	1988	1997	1988	1997
Austria	1244	948	1843	1556	67,5	60,9
Belgia i Luksemburg	435	557	1267	1415	34,3	39,4
Dania	73	89	423	569	17,2	15,6
Finlandia	25	24	389	382	6,4	6,3
Francja	11425	11266	13655	14034	83,6	80,3
Grecja	4701	4637	3732	3362	125,9	137,9
Hiszpania	12699	16422	9605	11289	132,2	145,5
Holandia	487	658	1886	1836	25,8	35,8
Irlandia	21	21	260	250	8,1	8,4
Niemcy	6390	3840	11852	11160	53,9	34,4
Portugalia	1280	1669	1376	1997	93,0	83,6
Szwecja	173	115	825	966	20,9	11,9
Wielka Brytania	431	278	4420	4941	9,7	5,6
Włochy	19615	17078	17291	15599	113,4	109,5
Polska	2174	2887	1733	2818	125,5	102,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Food Balance FAO 1997.

nym okresie wzrosło spożycie w Portugalii (o 43%), Danii (o ponad 30%), Szwecji i Wielkiej Brytanii (o 10%), natomiast w Polsce aż o 60%.

Jeśli przyjąć jako 100 ilość wszystkich spożywanego owoców, to w Belgii i Luksemburgu, Finlandii, we Francji i w Szwecji połowę stanowią owoce południowe, w pozostałych krajach (z wyjątkiem Austrii i Niemiec, w których preferuje się jabłka) ponad 40% stanowią owoce południowe. Winogron więcej zjadają w Grecji, Wielkiej Brytanii i Irlandii. W Polsce w ostatnim dziesięcioleciu roczne spożycie winogron wzrosło 4,5 raza, do poziomu około 3 kg/mieszkańca.

W latach dziewięćdziesiątych uległa w Polsce zmianie struktura spożywanego owoców (tab. 6). Według danych FAO, w analizowanych latach 5-krotnie wzrosło spożycie owoców południowych, w tym: o 20% cytryn, o 60% grejpfrutów, o 450% pomarańczy oraz mandarynek i aż 22-krotnie bananów.

Polski konsument przy znacznie niższych dochodach w porównaniu z innymi mógł nabyć za przeciętne miesięczne wynagrodzenie mniej owoców od mieszkańca Unii Europejskiej (tab. 7).

W budżetach gospodarstw domowych mieszkańców Unii Europejskiej w latach 1988–1996 na żywność, napoje i tytoń przeznaczano średnio od 24 do 18%

Tabela 5

Spożycie owoców w Polsce i krajach Unii Europejskiej w latach 1988 i 1997

Kraje	Owoce (w kg/osobę)									
	owoce ogółem		owoce południowe*		jabłka		winogrona		owoce pozostałe	
	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997
Austria	142,3	127,5	44,1	32,5	45,2	45,8	8,2	7,4	44,9	41,0
Belgia i Luksemburg	113,8	115,1	54,5	59,6	32,8	27,8	6,7	4,8	19,8	22,7
Dania	77,8	106,1	30,4	46,1	24,2	31,7	7,0	8,3	16,4	20,0
Finlandia	75,3	71,6	38,1	36,6	15,5	14,6	6,0	4,5	15,7	16,0
Francja	83,5	88,4	38,8	43,8	12,3	9,7	2,3	2,6	30,0	32,4
Grecja	219,0	188,0	65,8	62,8	17,1	24,8	25,3	23,5	110,8	77,0
Hiszpania	136,2	126,8	54,6	54,7	19,4	18,7	7,8	2,8	54,6	50,8
Holandia	124,3	113,6	58,4	50,4	38,3	30,7	11,5	11,1	16,1	21,4
Irlandia	74,6	68,7	29,4	29,6	21,1	13,4	8,2	7,6	15,7	18,1
Niemcy	125,5	116,9	31,8	29,7	50,0	50,2	11,3	8,3	32,6	28,8
Portugalia	78,9	113,4	28,4	41,1	23,1	25,6	3,3	2,9	24,1	43,8
Szwecja	92,2	104,1	39,1	51,4	24,5	23,0	6,1	5,5	22,3	24,4
Wielka Brytania	74,4	81,3	29,7	38,5	16,8	14,4	10,4	9,9	17,5	18,5
Włochy	131,1	133,2	47,0	59,8	20,5	18,0	11,7	12,8	51,8	42,6
Polska	32,5	52,3	3,8	15,0	14,3	20,7	0,5	2,7	13,9	13,9

*Pomarańcze i mandarynki, cytryny, grejpfruty, banany, ananasy, daktyle i inne.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Food Balance Sheets 1997.

Tabela 6

Spożycie owoców południowych w Polsce i krajach Unii Europejskiej w latach 1988 i 1997 (kg/osobę)

Kraje	Owoce ogółem		Pomarańcze i mandarynki		Cytryny		Grejpfruty		Pozostałe cytrusy		Banany		Ananasy		Daktyle	
	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997	1988	1997
Austria	142,3	127,5	23,7	18,7	3,8	2,2	1,1	0,9	0,1	0,3	13,5	9,9	1,8	1,1	0,1	0,1
Belgia i Luksemburg	113,8	115,1	39,3	28,6	2,1	2,1	0,7	4,5	0	0,3	10,4	20,1	1,7	3,6	0,3	0,2
Dania	77,8	106,1	16,5	32,1	2,0	1,7	1,7	0,8	0,1	0,0	8,4	9,6	1,5	1,5	0,2	0,3
Finlandia	75,3	71,6	22,3	21,3	0,8	0,8	1,1	1,0	0,0	0,1	11,4	11,1	2,4	2,3	0,1	0,0
Francja	83,5	88,4	22,1	33,4	2,7	2,0	4,0	5,6	0,0	0,0	7,6	1,2	2,3	1,4	0,1	0,1
Grecja	219	188	47	46,1	15,5	9,4	0,5	1,0	0,3	0,4	2,2	5,4	0,3	0,4	0,0	0,0
Hiszpania	136,2	126,8	37,5	40,3	6,2	3,4	0,4	0,2	0,1	0,1	8,7	8,8	1,4	1,5	0,3	0,3
Holandia	124,3	113,6	43,1	40,7	1,6	1,2	3,3	4,3	0,0	0,0	8,4	1,3	1,9	2,9	0,1	0,0
Irlandia	74,6	68,7	19,5	16,1	1,0	1,1	1,8	1,3	0,0	0,6	6,3	9,7	0,8	0,8	0,0	0,0
Niemcy	125,5	116,9	17,1	12	2,4	1,5	1,3	1,4	0,0	0,5	9,5	12,6	1,5	1,6	0,0	0,1
Portugalia	78,9	113,4	17,6	21,2	0,9	1,2	0,6	1,2	0,1	0,1	8,2	13,4	1,0	3,3	0,0	0,0
Szwecja	92,2	104,1	20,8	31,8	1,2	1,4	1,1	1,3	0,4	0,4	14,2	15,1	1,4	1,2	0,0	0,1
Wielka Brytania	74,4	81,3	18,2	18,3	1,4	1,0	2,2	1,8	0,0	0,3	6,4	10,2	1,4	1,4	0,1	5,4
Włochy	131,1	133,2	28	40	9,1	9,6	1,9	1,3	0,1	0,1	6,6	7,2	1,2	1,5	0,1	0,1
Polska	32,5	52,3	1,4	6,7	1,6	1,9	0,6	1,5	–	0,0	0,2	4,4	–	0,4	–	0,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Food Balance Sheets 1997.

Tabela 7

Liczba kg owoców możliwa do nabycia za przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 1990 i 1998

Kraj	Pomarańcze		Cytryny		Banany		Jablka		Winogrona	
	1990	1998	1990	1998	1990	1998	1990	1998	1990	1998
Austria	1079	1227 ^{a)}	2060	1564 ^{a)}	1114	955 ^{a)}	927	1248 ^{a)}	843	979 ^{a)}
Belgia	864	898 ^{a)}	1601	1591 ^{a)}	821	735 ^{a)}	816	1048 ^{a)}	593	636 ^{a)}
Dania	1065	–	–	–	–	–	1166	1399 ^{b)}	–	–
Hiszpania	1675	1583	2847	2533	616	1086	936	1357	804	838
Finlandia	924 ^{b)}	1236 ^{a)}	–	–	953	1208 ^{a)}	804 ^{b)}	1403 ^{a)}	–	–
Francja	706	831 ^{a)}	1283	1306 ^{a)}	676	837 ^{a)}	710	922 ^{a)}	478	721 ^{a)}
Niemcy	1062	1217 ^{b)}	2228	2173 ^{b)}	1222	1269 ^{b)}	974	1394 ^{b)}	1229 ^{b)}	–
Grecja	859	930 ^{a)}	1343	1515 ^{a)}	213	455 ^{a)}	892	972 ^{a)}	556	998 ^{a)}
Irlandia	–	918	–	–	–	1003	–	792	–	511
Luksemburg	983	1145 ^{b)}	1585	1557 ^{b)}	998	1038 ^{b)}	1046	1528 ^{b)}	721	1038 ^{b)}
Holandia	1315	–	1998	1757 ^{b)}	1320	1194 ^{b)}	1484	2009 ^{b)}	1065	1384 ^{b)}
Polska	164 ^{b)}	292	287 ^{b)}	481	193 ^{b)}	516	640 ^{b)}	694	137 ^{b)}	224
Portugalia	335	435 ^{a)}	322	962 ^{a)}	264	392 ^{a)}	343	537 ^{a)}	322	287 ^{a)}
Szwecja	1099	1388 ^{a)}	–	2006 ^{a)}	1097	11007 ^{a)}	1094	1424 ^{b)}	–	–
Wielka Brytania	940	1398	1000	–	1393 ^{b)}	1543	1134	1573	526	566

^{a)} dane za 1997 rok; ^{b)} dane za 1993 rok

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ANNUAIRE DES STATISTIQUES DU TRAVAIL; BUREAU INTERNATIONAL DU TRAVAIL 1998-1999 oraz STATISTIQUES DES SALAIRES ET DE LA DURE DU TRAVAIL PAR PROFESSION ET DES PRIX DE PRODUITS ALIMENTAIRES; BUREAU INTERNATIONAL DU TRAVAIL 1994-1999.

dochodów, podczas gdy w Polsce od 50% w początkach lat dziewięćdziesiątych do około 31,5% w 1998 r.

Od 1993 r. w polskich rodzinach kształtuje się tendencja do zmniejszania procentowego udziału wydatków na żywność w wydatkach ogółem (tab. 8).

W Polsce najczęściej na żywność przeznaczają gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł, niewiele im ustępowali rolnicy i pracownicy użytkujący gospodarstwo rolne. W 1998 r. wydatki na owoce i ich przetwory stanowiły 5,7% wydatków na żywność ogółem, podczas gdy w Unii Europejskiej średnio na warzywa i owoce przeznaczano w 1994 r. 2,4% (tab. 9).

W latach 1993–1998 o 14% zwiększył się udział owoców i ich przetworów w wydatkach na żywność. Zmieniła się struktura spożycia owoców. Nadal najczęściej wydatkowano na jabłka (około 30%), następnie na owoce cytrusowe i jagodowe. W omawianym pięcioleciu widoczny jest spadek spożycia owoców ogółem i przetworów o 8,7%, największe zmiany zaszły w wypadku gruszek (o 1/3), śliwek (o 1/5) i owoców jagodowych, natomiast o 28% wzrosło spożycie cytrusowych (tab. 10). Zjawisko to można tłumaczyć obniżeniem podatku VAT na owoce cytrusowe, których cena kształtuje się w granicach ceny kilograma jabłek.

Tabela 8

Udział wydatków na żywność w budżetach gospodarstw domowych w Polsce w latach 1989–1998 (w % na 1 osobę)

Gospodarstwa domowe	Lata							
	1989	1990	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Pracowników Pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	45,7	48,0	39,1	37,6	37,3	35,3	33,4	28,5
Rolników Emerytów i rencistów	46,7	50,8	47,9	45,3	46,3	43,8	40,3	38,5
Pracujących na własny rachunek Utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	45,3	51,8	48,7	47,7	47,2	44,2	44,5	43,5
	58,7	57,8	43,1	41,6	41,3	39,7	38,1	33,8
		–	34,4	32,3	32,3	31,4	30,1	25,0
		–	48,8	47,4	48,8	47,0	44,4	36,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Budżetów gospodarstw domowych za lata 1989–1998, GUS.

Tabela 9

Zmiany w strukturze wydatków na owoce i ich przetwory w gospodarstwach domowych ogółem w Polsce w latach 1993 i 1998

Wyszczególnienie	Wydatki w procentach		Zmiany w % <u>1998</u> 1993
	1993	1998	
Wydatki gospodarstw domowych ogółem	100	100	x
w tym: żywność	41,5	33,7	-18,8
owoce i przetwory	2,1	1,9	-9,5
Żywność	100	100	x
w tym: owoce i przetwory	5,0	5,7	14
Owoce i przetwory	100	100	x
w tym: owoce cytrusowe	33,3	20,1	-39,6
banany	-	10,8	
jabłka	32,0	29,8	-6,9
gruszki	3,6	3,3	-8,3
śliwki	3,8	3,5	-7,9
pozostałe owoce pestkowe	9,4	7,7	-18,0
owoce jagodowe	17,8	16,1	-9,5
owoce mrożone i przetwory	13,5	2,7	-80

Źródło: Obliczenia własne na podstawie nie publikowanych danych GUS, 1998.

Tabela 10

Przeciętne spożycie owoców i ich przetworów w Polsce w gospodarstwach domowych ogółem w latach 1993 i 1998 (w kg/osobę/rok)

Wyszczególnienie	Lata		Zmiany w % <u>1998</u> 1993
	1993	1998	
Owoce i przetwory	50,88	46,44	-8,7
Owoce cytrusowe	7,20	9,96 ^a	+28,0
Banany	-	4,44	-
Jabłka	25,32	24,12	-4,8
Gruszki	2,52	1,68	-33,4
Śliwki	2,88	2,28	-20,8
Owoce jagodowe	6,00	4,92	-18,0
Pozostałe owoce	-	0,24	-
Owoce suszone	-	0,24	-
Orzechy	-	0,24	-

^ałącznie z bananami

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Departamentu Warunków Życia GUS.

W 1998 r. oprócz owoców cytrusowych wzrosło także spożycie jabłek w gospodarstwach domowych użytkujących gospodarstwo rolne i rolników, mimo że w pozostałych grupach społeczno-ekonomicznych uległo zmniejszeniu. Konsumpcja pozostałych gatunków owoców w latach 1993–1998 obniżyła się (tab. 11).

Tabela 11

Przeciętne roczne spożycie owoców i ich przetworów w gospodarstwach domowych w Polsce w latach 1993 i 1998 (kg/osobę)

Typ gospodarstwa domowego	Rok	Owoce i przetwory	Owoce świeże	Jabłka	Owoce jagodowe	Owoce południowe	Przetwory owocowe
Pracowników	1993	48,6	45,7	24,0	5,3	7,7	2,9
	1998	43,9	41,9	21,9	4,1	10,7	0,8
Pracowników utrzymujących gospodarstwo rolne	1993	43,9	42,7	22,6	6,7	3,7	1,2
	1998	43,3	42,1	23,3	5,5	5,6	0,5
Rolników	1993	46,4	45,2	24,1	6,6	3,4	1,2
	1998	45,5	44,5	25,8	5,5	5,0	0,4
Pracujących własny rachunek	1993	55,4	51,0	25,4	4,8	11,3	4,4
	1998	48,1	45,6	21,4	4,9	13,5	1,1
Emerytów i rencistów	1993	62,0	59,4	30,5	7,7	8,9	2,6
	1998	56,9	55,2	29,4	6,1	11,5	0,7
Utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	1993	35,2	33,1	19,4	3,1	4,1	2,0
	1998	32,8	31,7	18,7	2,4	6,5	0,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Budżetów gospodarstw domowych GUS.

Podsumowanie

Na podstawie analizy zmian w latach 1993–1998 w spożyciu owoców i ich przetworów w Polsce i krajach Unii Europejskiej nasuwają się następujące wnioski:

1. W Polsce w latach 1993–1998 zmieniła się struktura spożywanego owoców. Wzrosło 5-krotnie roczne spożycie owoców południowych, w tym: o 1/5 cytryn, o 2/3 grejpfrutów, 4,5 raza pomarańczy oraz mandarynek i 22 razy bananów.
2. W latach 1993–1998 w budżetach gospodarstw domowych ogółem wzrósł o 14% odsetek wydatków na owoce i przetwory owocowe. Trochę mniej

wydawano na jabłka, gruszki, śliwki i owoce jagodowe, natomiast o ponad 25% zwiększyły się wydatki na owoce cytrusowe, których konsumpcja w 1998 r. wzrosła we wszystkich typach gospodarstw domowych.

3. Spożycie owoców w Polsce ze względów zdrowotnych powinno się zwiększyć, a zwłaszcza w rejonach o stosunkowo wysokim stężeniu zanieczyszczeń środowiska. Przeciętni krajowi producenci owoców nie osiągnęli jeszcze poziomu produkcji zachodnioeuropejskich plantatorów i sadowników.
4. W latach dziewięćdziesiątych samowystarczalność w zakresie owoców krajowej produkcji przekraczała 100%. Wytworzona nadwyżka, jak i możliwości producentów owoców jagodowych i pestkowych mogą stać się w przyszłości dla Polski podstawą do zwiększania eksportu na obszar Unii Europejskiej. Wymagać to będzie od krajowych producentów polepszenia jakości i walorów smakowych owoców. Konieczne będzie również dostosowanie do wymogów i norm fitosanitarnych obowiązujących w Unii Europejskiej.

Literatura

BERGER S.: Żywnie człowieka. Podstawy nauki o żywieniu. Rozdz. I, PWN 1998, s. 39.
SZPONAR L., SEKUŁA W.: Zasady prawidłowego żywienia. Przemysł Spożywczy 1997, nr 2.
Strategia i polityka w zakresie wyżywienia ludności Polski w aspekcie zdrowia. IŻiŻ 1997.
Rolnictwo i Gospodarka Żywnościowa w Polsce. Wyd. MRiGŻ 1999.

The Changes in Fruit Consumption in Poland and in the European Union Countries

Abstract

The article is addressed to changes observed in fruit consumption by households over the period covering the years 1988–1998. The comparative analysis in respect to changes both in the level and in the structure of fruit consumption in Poland and in the European Union Member States was presented.

In Poland for example, fruit total consumption has been increasing successively since 1988. The considerable fivefold rise was noted in the case of tropical fruit consumption that reached the present level of 15 kg per capita per year.